

אני

27 בינואר 2009 / גיליון 657

יצורף חינם
גורמה
בטעם חדש

חזמי רודנר
גם אהבה חדשה,
מינוקת חדשה,
ישה חדשה לחיים

חזאיה
בצלאל
המצחיקונת
ו"טינופת",
נחת השפעת
קסאם

האם זו אשמתך
שהוא לא
מצליח לגמור

הצלם יניב אדרי
מחווה לחיילות
ה"ל

זמן במקום
העבודה
שווה לקחת
את הסיכון?

אני
בוקשטיין

קריירה יש, דירה יש
גבר מהמם יתקבל בברכה

י'ארוחת בוקר בטיפנייס"
רסה אופנתית עכשווית

אויץ קשוחה

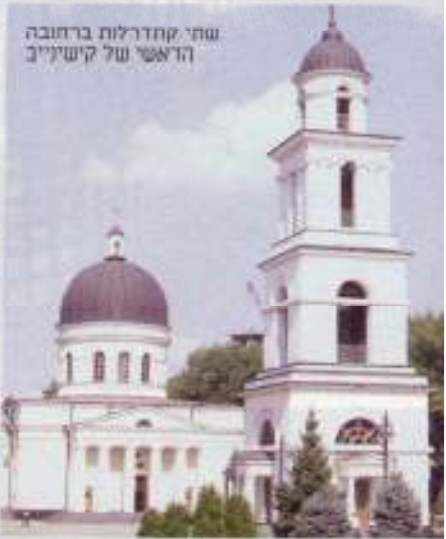

זיך החי לבדו בתוך מערה, כפרים שבהם
עדיין שותים מים מתוך באר, יהודי התר
אחד קבר אביו, וגם נופים עוצרי נשימה
ומרתפים של יין משובח. מולדובה, רק
שלוש שעות טיסה מישראל, מציעה טיול
מסוג אחר. לגמרי

מולדובה
עמרי גלפרין
צילומים: אודית גלפרין

באר בכפר בוטושן
לשאוב וללנוס לרזניה

שתי קתדרלות ברחובה
הראשי של קישיניב

המשעשעת היא שמרשים אמריקאיים המסודרים בטליוויזיה, למשל, מדובבים לרוסית בתוספת כתוביות כרוסנית. הרחוב הראשי של קישיניב, שטפאן ציל מארה (STEFAN CEL MARȘ), קרוי על שם הגיסוד המקומי הבלתי מעורער - שטפאן הגדול. מדובר בקדוש נצודי בן המאה ה-15, שהפיץ גאווה בתושבים לאחר שלחם כנגד האימפריה העות'מנית, שאיימה לכבוש את האזור. דמותו מעטרת את כל שטחיה הליי (ALEX) המטבע המקומי. לרחוב יש כל תאפיינים הנדרשים משדרה ראשית של עיר בירה: תנועת מבוגרות המלווה בפקקים בלתי פוסקים, תחנה מרכזית דהויה של אוטובוסים, חנויות וריכלים ככל פינה במרכז הרחוב ניצב "שער הניצחון", השער נבנה באמצע המאה ה-19, ובמקור שמו היה "השער הקדוש", אולם לאחר מלחמת העולם השנייה והחרבן שפקד את האזור, הוסב שמו לזה הנוכחי. ככל אחת מפינות השער אכן עגולה, שעליה מצוין תאריך חשוב בהיסטוריה המולדובית. מאחורי השער פאריז ושתי קתדרלות אורתודוקסיות, שבאחת מהן פעמון גדול ומרשים שמציין כל שעה עגולה. ברחוב הניצב לקתדרלות מתגלה שוק פרחים צבעוני, דומנטיקה לכל הפיץ, רכישת פרחים נחשבת לחלק בלתי נפרד מהאמנות הנוקדמית.

השעה הייתה כמעט חצות, לאחר שלוש שעות של טיסה ישירה מישראל נחתתי בשדה התעופה של קישיניב. מוגית אספה אותי אל תוך הלילה החשוך. הנהג דחר כמו מטורף, בעוד רק פנסים כודדים מסמנים את הדרך. סודי פעם נראה בניין עטוף מנורות צבעוניות, שבצנצנן מזמינות לבוא ולהמר בקיינו המקומי. ברוכים הבאים למולדובה. ביקור במולדובה לא דומה לשום דבר אחר שהבנתם. החוויות שעובר המבקר כאן נעות בין חיי הלילה המפוקפקים של קישיניב, דרך נופים עוצרי נשימה של כרמים ושדות המתגלים מחוצה לה; מביקור בביתו לשעבר של המסורד הדטל אלכסנדר פושקין ועד לכפרים בהם עדיין שותים מים מבאר ומתגניעים בעזרת סוס ועגלה. מדובר, לכל הדיעות, בחוויה מיוחדת במינה.

המיטה של פושקין

כארבעה וחצי מיליון תושבים גרים במולדובה. עיר הבירה קישיניב היא הגדולה במדינה ובה כ-700 אלף תושבים. כפרקים רבים של ההיסטוריה שלה הייתה מולדובה חלק בלתי נפרד מרוסניה. ב-1940 סופח האזור לברית המועצות, ועד התמוטטות הגוש הסובייטי ב-1991 הייתה מולדובה

אגם סקולנקה בקישינייב.
מופך אליו משפחתו רבנת
מימין, על גדות נהר
הראות באורחיייל וקי,
מסלול מרהיב למפייילים

ה'19. פרשקין חי שלוש שנים במלורובה, מתוכן חודשים בקישינייב. כבית בו שהה הוקם מוזיאון לזכרו, ובו המיטה בה ישן, שולחן הכתיבה עליו עבד, ספרים, תמונות, פסלים של דמותו ועוד מאות פריטים הקשורים ליצירתו. הבית עצמו שוחזר, לאחר שנחרב במלחמת העולם השנייה. ההסברים במוזיאון אינם כתובים באנגלית, אם כי מנחלת המוזיאון עושה כל אשר בידה על מנת לסייע למבקרים.

בחלקה המזרחי של העיר מצוי אגם סקולנקה (SCULEANCA) והיפהפה. יש מי ששוכרים סירת משוטרים ויוצאים למסע חתירה רומנטית מנדה אחת לשנייה, יש זוגות המקיפים לאסם את האגם, יש כאלה שמגיעים לנסות טולס בריג, משפחות רבות מגיעות למקום לטובת פיקניק המשולב ברחצה.

בלילות נראית קישינייב שוטטה למדי, אך מתברר שזו רק מראית עין, ומתחת לפני השטח רוחש עולם של בתי קיני, מערדני לילה ומפעי סטריפטזי שהעיר עמוסה בהם. הביקור במקומות האלו אינו תמיד בטוח: פגשתי קבוצת ישראלים בגיל העמידה שהגיעו באחד הערבים למרדון לילה, ולצערם ציפתה להם הפתעה במנגון של תרגיל עקץ קלאסי - הבעלים אילצו אותם לשלם על מספר שולחנות שכלל לא הזמינו, וכססירבו הקיפו אותם מיד מספר ברוינים, והם נאלצו לחפור היטב

מציעים, זרים יצירותיים המשלבים בתוכם חומרי קישוט רבים. שוק מעניין נוסף נמצא ברחוב טיגינה (TIGHINA), זהו שוק עממי גדול ובו עשרות חובבים, מרביתם למכירת פירות וירקות טריים שהובאו זה עתה מהאזורים הכפריים של המדינה. הכרוב ותגור המוחמצים מאוד פופולריים כאן. תוך כדי סידור תצילום במקום הופיעו לפני לפתע "שומרי השוק", ובטון מאיים דרשו שאחול ואתלוזה אליהם. קצת מוזר - מדינה חופשית לכאורה משנת 1991, ולצלם חסה וענבניות אסור? בסופו של דבר, בתום משא ומתן חצי תקיף, התקפלו המאיימים ונעלמו. גם זה סוג של חרייה מקומית.

לא רחוק מהשוק מצוי רחוב בשם - שיטו לב - הביד לובביץ'. ברחוב בית כנסת בן כ-150 שנה, שנשא את אותו השם, קהילה יהודית קטנה דואגת לטפחו ולשמרו. אחר המתפללים דאג לעדכן אותו שבתנים הם מגיעים לכדי 20 מתפללים, ולאחר כבוד החמנטי להגות הפילין. מספרם של יהודי מלורובה אינו ידוע, ההערכות נעות בין 3,000 ל-15,000 איש. חלקם הגדול איבד את הקשר ליהדות והתבולל באוכלוסייה הטוצרית. במרוחק רחובות אחרים מבית הכנסת מוצב פסל לזכרם של היהודים שנרצחו בפריעות קישינייב, שאירעו בשנים 1903 ו-1905. מקום של כבוד שמור בעיר הבירה למו שנחשב לאחר מגדולי

תשכחו מאינטרנט //

טיפים חיוניים לטיול במולדובה

מזג אוויר: עונת החורף אינה מומלצת לטיול במולדובה - הטמפרטורה עלולה לצנוח אל מתחת למינוס 25 מעלות. החורשים המומלצים לביקור הם יוני עד ספטמבר.

טיסה: חברת התעופה המולדבית "אשפמטאז", המיועדת בישראל על ידי חברת "מולדובה פליינג טור", מקיימת קו טיסות ישיר למולדובה וחזרה. עלות המוצעו של בטיס טיסה - 650 דולר. בעלי דרכון ישראלי מחוייבים בהנפקת ויזה. את הוויזה ניתן להוציג דרך סוכני הנסיעות או שנירות מולדובה, ועלותה 70 דולר. **מדינה:** חוץ מליקוט מידע באינטרנט ורכישת ספר טיולים (שקשה מאוד להשיג), מומלץ להיכנס לאחת משוכנויות הטיולים הממוקמות בקישיניו, ולבנות מסלול טיול בטוח וערכני. ניתן גם לצאת דרך הסוכנויות לטיורים של יום או יותר מיום מחוץ לעיר. **בתי מלון:** במולדובה בכללה, וגם בקישיניו, ישנם בתי מלון רבים, אך לפעמים נראה כי מספר הכוכבים שהוענקו למלון חסר קשר למציאות. עם זאת, האופציות באזורים שמחוץ לקישיניו חגבלות במהלך חיפושי הצאתי בית מלון נעים ואיכותי בקישיניו -

Hotel Flowers, כתובת: Nicolae Anestiacu 7, טל: 373-222-10822. **טלפון ואינטרנט:** במרבית אזורי המדינה קיימת קליטה בטלפון סלולרי. אינטרנט זמין רק בערים הגדולות - וגם זה לא תמיד. **תחבורה:** מהתחנה המרכזית בקישיניו יוצאים מיניבוסים כל מספר דקות לכל רחבי המדינה. כשעות הערב ההתניידות בין האזורים הפריפריאליים של מולדובה כמעט בלתי אפשרית בתחבורה ציבורית. ניתן לשכור רכב בקישיניו ובערים הגדולות. **מחירים:** המטבע המקומי הוא Leu, וברבים (1 Leu = 2.74 ל"י שווים שקל אחד). המחירים במולדובה זולים מהמחירים בישראל באופן משמעותי. ארוחה במסעדה יוקרתית תעלה לעתים כמו ארוחה במקדדת פועלים בישראל.

בית בכפר בומפון, תחנות שלוחה מפלואה

→ מסוכן. בשביל לסגור מסעדה פתוחה כשעות החושך הייש מאמץ, והטיסה הטובה ביותר היא פשוט לשאול בבית המלון, או לעבור בנה מניית ולברר עמו על מסעדות מקומיות.

כמו בסיפור אגדה

מולדובה היא מדינה שאהבת חיין מושרשת בה היטב. האקלים המקומי מאפשר נידול כרמים לאורכם של מאות קילומטרים, רבים במדינה מכינים יין בבתיהם בייצור עצמי, ולעונת התושבים יודעי דבר, חיין המולדובי יכול לנצח באיכותו ינות רבים כרחבי העולם, ואכן, אחת האטרקציות הגדולות של מולדובה היא טיולי יינות. מספר יקבים נודעים במדינה, בעיקר היקבים מיליטנטים וקרקובנה, עורכים סיוורים במרחפי חיין שלהם. את המרחפים חצבו בסלע הגירי לפני מאות שנים, ותנאי הלחות והטמפרטורה בהם, לסענת המקומיים, הם סוד טעמו המשובח של היין, כמו גם השימוש בענבי המקום ויישון היין בחביות עשויות עץ אלון, במרחק של שעה נסיעה צפונה מקישיניו, נמצא אתר התירות המפורסם ביותר במולדובה - אורחיל וקי (Orheiul Vechi). הדרך אליו רצופה בכרמים, המניחה, גידולי שדה, פרות הרוכצות במרחבים הפתוחים, סוסים המלחכים מזונם ולוגמים ממאגרי המים הטבעיים, ועשרות אווים המשתרכים בזה אחר זה בסדר מופתי. תענוג.

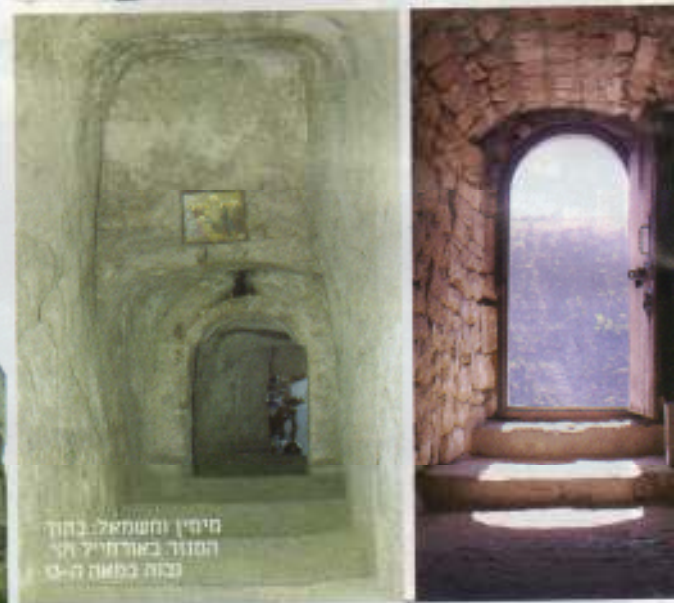
משמעות השם "אורחיל וקי" הוא "אורחיל הישנה". במרחק 15 ק"מ ממנה נמצאת העיר אורחיל החדשה. למעשה, "העיר הישנה" חולה מלהתקיים, והיום שרידיה מהווים אתר תיירותי בלבד. בכניסה לאתר מוזיאון ארכיאולוגי קטן, ומעליו מצויים חדרים להשכרה. אבל הסיפור האמיתי הוא הנופים המתגלים כשיצאים להלך על רצועת ההרים הנוריים. זה מסלול יפהפה על צלע הר, כשמצדו האחד ניתן לתצפת על נהר ראות (Raut) והשדות החקלאיים הרבים הצמודים לו, ובצדו השני כפר ציורי בשם בוטושן (Butuceni). במרכזו של רצועת ההרים ניצב צלב גדול, שמתחתיו חפור בתוך חסלע מגור מהמאה ה-13. מספר מדרגות מוליכות אל המגור, ובעיר

יחד בן הרעשה כתיב כרמיה אמרית, ואכן, כרפתנה מוחלטת, נעמד מול גיר וק שבראה באילו יבא זה קנה מהסם של הכרם והמשיכה הקסומה: שיצר ארוך ומחבלל, וק צבית ולבוש יסן ומאובק, הנור, שריבר מעט אנגלית, הציג בפני את מיסכנו. בתוך הפגור חדרים בודדים, היכל תפילה וחרכים לא גדולים, מהם ניתן להשקיף על האזור והנהר. במאה ה-18 נטשו הנזירים את המקום, ורק ב-1997 שבו אחרים מהם אותו גויר חי בגפו וישן בתוך אחד מהכוכים שבמסערה, על מיטה החצובה בסלע הגירי. כימי הקיץ מצטרפים אליו לעתים אנשי דת נוספים. ביקור בכפר הסמוך בוטושן הוא חוויה מעולם אחר. מרבית תושבי הכפרים במולדובה עמלים קשות בשביל להרוויח את לחמם ומשתדלים לגרל את רוב מזונם בעצמם: הפוחז ארסה, עצי פרי ומיני ירקות לצד פרחים במאבק. טיול בין הכתים ועצי הפרי מסרה תחושת שלווה מופלאה.

סוס ועגלון הם עניין שבשגרה באזור. ביקשתי מאחד העגלונים להצטרף לרכיבה. האיש הופתע, אך שמח על הסרמפיסט. הוא פריך בדהרה בין בתי הכפר, ענני אבק התרוססו מאחור, וקבוצת כלבים החלה לחוץ בעקבותינו. הצבעוניות מסכיב מרהיבה: בתים צבעים בירוק וכחול, שערי הכניסה אליהם מצובעים וטתוכנגים בקפידה, והכל מוקף צמחייה. כשירדתי מהעגלה, הבחנתי בבאר מים, מתברר שבמולדובה מצויות בארות רבות, וכל מי שרוצה מוזמן לשלשל את הולי החובר בתכל אל תחתית הבאר, בעומק של כ-18 מטרים, ולשאוב מים צוננים ומרעננים.

אבי, איפה אתה?

קל מאוד להתברר במולדובה, להגיע למקומות שסוחי אל, וממש להיתקע בהם. בעיקר בגלל בעיית השפה, סיפורי היארש, הלכתי לאיבוד ומה אני עושה כאן? חזרו על עצמם מספר פעמים לאורך הטיול שלי, כולל כאשר הגעתי ליעד מתוכנן. למשל, בכפר קריבה (Criva) אשר בגבולה של אוקראינה. בקריבה, הנקודה הצפונית ביותר במולדובה, אמורות היו להימצא מערות אבן הגיר השניות בגודלן בעולם, אך עוד ושכר - איש

כבר ידוע: מנת הספיישל היא דג מטוגן המצופה שום טרי ומוגש עם מטלינה, עיסת קמה החורס הצהבהבה. מנת הגונה ואיכותית בחחלט. בעיר בריציני גרים כ־12,000 תושבים. עד לפני כ־60 שנה התגוררו בה למעלה מ־10,000 יהודים, שניהלו חיי קהילה תוססים. גם בערים הקטנות הסמוכות, ליפקני (LIPCANI) וארינה (EDINEI) התגוררו יהודים רבים. בסוף יולי 1941 נאלצו התושבים היהודים לברוח מאימת הצורך הנאצי, ורובם נרצחו.

במהלך הביקור בבריציני פגשתי את דוד פורמן, יהודי בן 72 ויליד העיר. פורמן שב לעיר הולדתו למסע שורשים. אחת ממטרותיו הייתה לאתר את קבר אביו, שנטמן במקום לפני 38 שנים. כשהסתובב ברחובות פגש במפתיע באחד מחברי ילדותו וקרוב משפחתו, אשר גותר עד היום לגור במקום, דוד קלוסקי שמו. זה היה רגע מרגש מאין כמותו. השניים התחבקו ממושכות וסירבו להאמין שהם סתראים במקום בו גדלו יחד. עוד כ־30 יהודים מהעיר אותרו בסיועו של קלוסקי, והתקבצו יחד. נראה שגם להם המפגש שימש כמשב רוח מרענן מהעבר. האימלוסייה היהודית המקומית איבדה כמעט לחלוטין את הקשר ליהדות, לא מקיימים כאן תנים ואפילו לא את מצוות ברית המילה. למרות זאת, לחלקם נותרה זיקה לדת. את בית הקברות היהודי הם דואגים לשמר ולטפח. כך פורמן איתר בקלות את קבר אביו, דבר שגרם לו התרגשות רבה וכזי. המפגשים עם אנשים היה, למעשה, לצד הנופים עוצרי הנשימה, גילת הכותרת של המסע שלי במולדתי. האוכלוסייה הכפרית החמימה התפלאה ברובה לראות תייר מארץ הקודש שמוטט בקרבה. לו ריבונותי חוסית או רומנית, הדבר היה מקל מאוד ומונע תקלות במסלול, אבל כשהכל נלקח במפורציות הנכונות, זוכרים בסופו של דבר את הרברים הטובים באמת. ★

המקומיים לא ידע היכן הכניסה למערות, לא היה שילוט, וייתכן אפילו שהן נהרסו בחציבות לטובת תעשיית המלט.

לפני כן בובחתי זמן רב בריציני לטייל בצפון המדינה, מכיוון שאוטובוסים כבר לא היו ומוניות לא הגיעו. האפשרות שנתירה פתוחה בפניי הייתה לתפוס טרמפ - במולדובה מקובל מאוד לתפוס טרמפים ולהלוק את עליות הדלק עם הנוסעים. ואכן, זוג תושבים נתמדים עצרו לי. יצאנו לנסיעה של כשעתיים, שבמהלכה לא הפסקנו לשוחח בשפת הסימנים, ואפילו עצרנו בצד הדרך, רכשנו ואכלנו אכסחיסים ומלונים, שטעמנו גן עדן עלי אדמות.

לכסוף ירחתי בשעת ערב בעיר רוינה (REZINA), עיר רפאים של ממש. הרחובות חשוכים וללא פנסים, וגם התושבים נראים כבויים. בערים פרופריאליות מעין אלה העצבות ומלחמת ההישרדות הכלכלית היומיומית גורמת לאנשים לברוח ולהגר לארצות אחרות. ישנם הורים שהשאירו את ילדיהם בעיר, ודואגים מדי תקופה לשלוח להם כסף. בעיר הזאת אין אוטובוסים ליליים או מנויות, ויש רק מסעדה פתוחה אחת שמעולם, כך נראה, לא אירחה תיירים. למרבה המול התגלה במקום בית מלון קטן שסייע לי לצלוח את הלילה.

מרוינה המסבתי במיניבוט צפונה, לעיר בריציני (BRICENI). נסיעה במיניבוט כזה מיועדת לשיחרי החוריות הביזאריות, באזורים הכפריים החסומים למעלה מ־100 תושבים במיניבוט, שכל תכולתו כ־18 מושבים, כולם מודיעים. במקרה הטוב יהיה חלון בדלת הסמוכה לנהג, ובמקרה הטוב עוד יותר הוא יהליט לפתוח אותו. בקיצור, לא נעים בכלל.

בבריציני שדרה ארוכה ומטופחת, בה ילדים רבים משחקים, משתוללים ומעבירים את שעות הפנאי. פלאי הטכנולוגיה והאינטרנט עדיין לא הגיעו לכאן, ותהליכי חברות טבעיים ממשיכים להתרחש. בשעות הלילה העיר עושה חשיבה כמעט מוחלטת. להפתעתי, התגלו מספר מסעדות ופאבים פתוחים, אחת מהם על גדותיו של האגם המקומי שבו גדלים דגי מים מתוקים. המסעדה משתמשת כיבול הדגה מהאגם: